

Dagboek Albanië

aflevering 3

25 oktober - 1 november 2000

Proloog

Het is vrijdagavond half negen. We komen thuis van het avondeten en pas nu ben ik in staat de eerste regels van mijn dagboek op te schrijven. En toch ben ik al drie dagen in Albanië. En wat voor een dagen!

Als je gaat dan weet je dat je van alles kunt verwachten en dat je voor de meest onverwachte verrassingen komt te staan. Maar wat ik nu heb meegemaakt slaat voorlopig alles.

Woensdag 25 oktober

Het doel van mijn reis is deze keer het afleveren van een vrachtwagen vol muziekinstrumenten ter waarde van ca. f 250.000 op drie scholen, twee in Elbasan en één in Korce, in het zuiden van Albanië.

De scholen van Elbasan worden voorzien in het kader van het project waarvoor ik al langer werkzaam ben. Met die in Korce kwam ik een jaar geleden in contact. De muziekschool daar werd opgeknapt. Tijdens een binnenbrand waren veel instrumenten verloren gegaan. Het rehabilitatieproject werd gefinancierd door ICCO. Er was ook geld beschikbaar gesteld voor nieuwe instrumenten. Het reconstructieproject werd uitgevoerd door DorkasAid Albanie, dat een vestiging had in Korce. Maar deze mensen wisten niets van muziekinstrumenten.

Eind 1999 begonnen de voorbereidingen voor het grote transport. We hadden de keus gemaakt de instrumenten in Nederland aan te schaffen. Onze Stichting SKAMPA zou ze schenken aan het Albanese Ministerie van Cultuur, Jongeren en Sport. Minister Edi Rama en de directeur economische zaken van het ministerie, Belinda Ikonomini, hadden deze constructie gevonden waarmee we de instrumenten konden importeren zonder de verplichting ca. 40% invoerrechten en omzetbelasting te betalen.

Dat gegeven betekende het groene licht voor een zoektocht naar veel instrumenten (totaal 168) variërend van vleugel en piano's tot mandolines en van contrabas tot accordeons. De beschikbare budgetten waren voldoende, maar zeker niet ruim. Na veel overleg waren de wensen van de scholen duidelijk maar niet eenvoudig te realiseren. Er moesten moeilijke keuzes tussen kwaliteit en kwantiteit gemaakt worden. Astrit Lopari, de directeur van de ONUFRIschool, wilde vooral veel, veel, veel. Voor elke potentiële leerling een instrument was zijn motto. En ik moest voortdurend erop hameren dat dat alleen maar acceptabel was als de instrumenten aan zekere kwaliteitseisen voldeden. Op basis van dit soort uitgangspunten begon de zoektocht naar instrumenten, samen met de Woerdense jongens van Vliet.

De piano's vormden het eerste probleem. Er waren er 12 nodig. En gezien de klimatologische omstandigheden kwamen eigenlijk alleen de merken Yamaha en Kawai in aanmerking. De keus viel op kwaliteitsoccasions die allemaal goed tegen de omstandigheden in de scholen zouden kunnen, veel beter dan nieuwe instrumenten van dezelfde prijs als die van de occasions.

Het transport was nauwgezet voorbereid, wetende dat we bij de douane voor alle mogelijke verrassingen konden komen te staan. Transpose, vervoersonderneming te Nijmegen, was onze vervoerder en daar wisten ze wel hoe het in Albanië in zijn werk ging. Huub, de chauffeur, kende alle ins en outs.

Maandagochtend was de vrachtwagen vertrokken, alle papieren waren volledig en compleet en Belinda bevestigde telefonisch dat ook aan hun kant alles in orde was. Maar, zei ze, ze had weinig tijd want ze stond op het punt van baan te veranderen. Ze ging werken bij de Gemeente Tirana. Edi Rama was drie weken geleden gekozen tot burgemeester en met een aantal collega's ging ze mee met haar baas.

Toen we woensdagochtend wegreden naar Schiphol had ik het gevoel dat alles tot in detail was voorbereid. Wat kon er nog misgaan? Na een trage file in de druilerige regen waren we op tijd op het vliegveld. Nog even wat overgewicht afrekenen en vrijwel op tijd de lucht in. Bij de overstap in Budapest was het weer al heel wat aangener dan in

Amsterdam en in Tirana was het helemaal een strakblauwe lucht met ideale temperaturen, die niet pasten bij de trui en jas waarmee ik vijf uur eerder was ingestapt. Met twintig passagiers door de douane duurde een hele tijd. Wat dat betreft is er nog niet veel veranderd. Wel was het vliegveld enigszins opgeknapt na de Kosovo-crisis. Bij het ene poortje waar alle niet-Albanezen doorheen moeten stonden nog altijd dezelfde vier douaneambtenaren dezelfde in- en uitreiskaartjes uit te delen. Invullen, 37 dollar betalen, je bagage ophalen en dan ben je in het land.

Dritan Pajenga, onze man uit Elbasan, stond me op te wachten. We gingen meteen naar het Ministerie van Cultuur, waar Belinda ons verwachtte.

Onderweg viel het op dat er nog altijd heel veel bouwactiviteit is rondom Tirana, maar vooral dat hier en daar heel aardige bouwwerken inmiddels gereed waren.

Bij het ministerie stond Ilir Pashollari, de Albanese agent van Transpose, ons al op te wachten. Hij kwam de benodigde verklaring ophalen, maar die bleek, in tegenstelling tot wat toegezegd was, nog niet klaar. Even later kwam Belinda aangelopen. De ontmoeting was gereserveerd. En al gauw bleek waarom. Op vrijdag de dertiende oktober had ze de onzerzijds ondertekende overeenkomsten en schenkingsakten per koerier ontvangen. Omdat "alles in orde was" verwachtte ik deze nu met de handtekeningen van het Ministerie terug te krijgen. En daarmee konden we dan bij de douane de vrijstellingsdocumenten ophalen zodat de vrachtwagen kon uitrijden vanaf het douanedepot.

Maar zo eenvoudig bleek het toch niet te liggen. Onze overeenkomsten hadden niet de benodigde juridische waarde. En er was geen overeenkomst met de Minister van Financiën, die over de invoerrechten gaat. Maar het belangrijkste probleem was het feit dat de afspraken dateerden uit de tijd dat Edi Rama Minister van Cultuur was. En dat was hij nu niet meer. En in zijn nieuwe functie als Burgemeester van Tirana kon hij geen rol meer spelen. Belinda kon dat nog wel, want zij begon volgende week pas in haar nieuwe baan.

Morgen zou ze met Dritan en mij meegaan naar de douane. Want alleen daar konden we de definitieve vrijstelling verkrijgen. Er was toch maar een bedrag van bijna 32.000 dollar mee gemoeid, tegen de huidige koers ruim 83.000 gulden.

De eerste verrassing was daar. Maar dat hoort bij Albanië. Het plan om de nacht in Tirana te blijven lieten we maar varen. Morgenochtend zou de lading in Durrës aankomen. Ilir zou 's morgens vroeg erbij zijn en erop toezien dat alles goed verliep totdat de wagen verzegeld en wel naar het douanedepot in Tirana zou rijden. Hij was niet alleen betrouwbaar maar stond ook zijn mannetje. Dat wisten we en werd bevestigd bij mijn eerste ontmoeting met hem. Dritan kende hem al langer en had ook goede ervaringen met hem.

Omdat wij pas tegen de middag op het douanekantoor terecht zouden kunnen konden gingen we toch maar naar Elbasan. Eerst eten bij Dritan en Edlira. Daar kon ik hun dochter van 4 maanden bewonderen. Daarna naar mijn logeeradres bij Adem en Elca Paralloi, waar ik ook bij mijn vorige verblijven al zo uitmuntend werd verzorgd. De hernieuwde kennismaking was allerhartelijkst. We hadden ook wel wat goed te maken na ons opwindende en overhaaste vertrek bij het uitbreken van de Kosovo-crisis kort voor het eind van mijn vorige bezoek.

Stroom en water zijn al enige tijd op rantsoen. Wassen voor het slapen gaan is er dus meestal niet bij. In Nederland zou ik het me niet kunnen voorstellen, maar hier ben ik er meteen weer aan gewend.

Donderdag 26 oktober

Zoals elke dag vroeg op. Tot acht uur weet je zeker dat er warm water is en dat de elektriciteit is ingeschakeld. Daarna weet je het nooit. Om half acht moeten alle sanitaire activiteiten in elk geval dus klaar zijn. Want dan laat Elca het bad vollopen. Dit is de voorraad water voor de rest van de dag.

De elektriciteit is een verhaal apart. Ik had er al over gehoord in het vliegtuig. Albanië kan normaliter zelf in zijn stroombehoefte voorzien. Waterkracht is daarbij een belangrijke energiebron. Maar de afgelopen zomer heeft het nauwelijks geregend. Vier maanden achter elkaar is er zelfs geen druppel gevallen. Energie kopen in het buitenland is niet aan de orde. Daar heeft het land geen geld voor. Dus is de stroom op rantsoen in de hoop enigszins behoorlijk de winter door te komen. Maar je weet nu al dat kans op verdere ontbossing van de meest mooie berglandschappen levensgroot aanwezig is. Dat de rivieren bijna droog staan was overal duidelijk te zien.

Na het ontbijt ging Ad aan de slag met de training die hij deze weken voor een aantal schooldirecteuren verzorgt. Lastig was het dat er van de veertien met wie hij vorige keer werkte nog maar vier over waren. De anderen waren na de verkiezingen vervangen en overgeplaatst naar andere functies. De vorige burgemeester (van de DP, de partij van Berisha) was opgevolgd door een lid van de regerende SP. En dat betekent dat in vele politiek gevoelige functies per omgaande nieuwe mensen benoemd worden. Gelukkig waren de directeuren van de scholen waarvoor ik werk (Astrit Lopari van de ONUFRISchool en Dhurata Valerq van de Luigj Gurakuqischool wel in functie gebleven.

Tegen een uur of half tien vertrekken Dritan en ik naar Tirana, op weg naar het hoofdbureau van de douane. Daar zouden we, samen met Belinda, kijken wat we voor elkaar konden krijgen. Onderweg geniet ik van het prachtige weer en de mooie route over de Kraba-pas. Het is geen eenvoudig ritje tussen Elbasan en Tirana, maar wel mooi. Eerst gingen we even langs bij Flutura Acka. Daar brachten we namens Richard een kinderstoeltje dat ik meegenomen had uit Nederland. Als journalisten en schrijver heeft zij het in Albanië om meer redenen moeilijk. Haar kamer staat vol met geavanceerde technische apparaten, maar werken komt er niet van als je het grootste deel van de dag geen stroom hebt.

Belinda stond ons op te wachten bij het ministerie. Op weg naar de douane. Daar was men van onze komst op de hoogte. Men had heel veel documentatie bestudeerd, zo kregen we te horen. Maar er was geen mogelijkheid ons vrijstelling te verlenen zo vertelde ons de eerste jeugdige bureaucraat die we troffen. En nadat hij was uitgepraat was dook hij weer in zijn puzzelboek. Uit ervaring weet ik inmiddels dat in Albanië daarmee de mogelijkheden niet uitgeput zijn. We liepen allerlei verschillende kantoren binnen, spraken met een heleboel mensen, veelal zonder dat Dritan nog tijd had te vertalen. Na enig heen en weer gepraat kregen we belet bij de vice-directeur van het bureau. De directeur zelf was er niet. Hier troffen we een echte ouderwetse partijbureaucraat van het zuiverste water. Met heel veel woorden legde hij uit hoe goed zijn dienst wel werkte en hoeveel men wist van alle ingewikkelde regels. Maar voor ons kon men niets doen, dat had de juridische afdeling al uitgezocht. Om dat te bevestigen nodigde hij een dame van deze afdeling uit om de inhoud van zijn betoog zo nu en dan goedkeurend te bevestigen. We kwamen dus geen stap verder. Bij de deur stelde ik Dritan voor te vragen naar de betreffende artikelen uit de regelgeving. Er kwam een heel dik boek tevoorschijn en artikel 199 werd gekopieerd. Dit artikel beslaat bijna een hele bladzijde met kleine letters. Dat geeft een beetje een indruk van de omvang van het boek, als je weet dat dit artikel ongeveer middenin staat. En daar stond het: invoer van leermiddelen zoals schooluniformen en nog wat met name genoemde goederen waren vrijgesteld. Inmiddels was de directeur van de juridische afdeling binnengekomen. Dritan en Belinda confronteerden hem met de situatie en met dit artikel. En voor het eerst leek er iemand te zijn die met enige welwillendheid naar ons verzoek wilde kijken. Maar binnen een kwartier stond er een trio jonge bureaucraten om heen, zelfs de puzzelaar van vanmorgen stopte met het lezen van zijn stripverhalen en mengde zich in de discussie. Ze hadden aan ander dik boek met regels bestudeerd. En daarin stonden de instructies van het ministerie over hoe om te gaan met de regels. En ooit was er gesteld dat artikel 199 opgevat moest worden dat alleen de daar (bij wijze van voorbeeld) genoemde leermiddelen en schoolcomputers vrijgesteld waren. Muziekinstrumenten werden niet met name genoemd, het was immers nog niet eerder voorgekomen, dus geen vrijstelling, dus einde verhaal. Het was duidelijk dat we hier geen stap verder zouden komen.

Mijn voorgevoel van gisteren kwam aardig uit. Niet voor niets had ik Richard van den Brink nog even gebeld in de hoop dat hij Edi Rama, die hij persoonlijk kent, wilde tippen over de zaak. Ik wist niet of dat gelukt was en kon Richard niet meer bereiken.

Daar sta je dan. Wat nu? Betalen is niet aan de orde. Onderhandelen over de prijs is een optie maar duizenden dollars zouden we zeker kwijt zijn. Belinda was evenals ik inmiddels behoorlijk nerveus geworden. Straks had zij het op haar geweten dat de hele lading terug naar Nederland zou moeten! Ze zou in elk geval de zaak met Edi Rama bespreken. Wij kregen het nummer van zijn mobiel.

Wat zou wijsheid zou zijn? Teruggaan naar Elbasan en daar een volgend plan bedenken? Het was immers al laat in de middag.

We reden eerst maar weer eens naar het douaneterrein waar de vrachtwagen stond. Daar hoopten we Huub, de chauffeur te treffen. Eerder op de dag hadden we dat ook al geprobeerd, maar toen zonder succes. En ook nu was hij nergens te vinden. Maar de wagen stond er tenminste, verzegeld en wel. Huub had mijn mobiele nummer, maar ik vroeg me af waarom hij nog niet gebeld had. Hij zal wel een verkeerd nummer gehad hebben.

We kwamen op het idee om eerst even bij de Nederlands ambassade langs te gaan. Daar werkte Anila Peri, een Albanese die Nederlands sprak en die Dritan en Richard kende. Zij regelde dat we meteen terecht konden bij Peter Tabor, de consul. Ons verhaal was snel verteld en het klonk hem absoluut niet vreemd in de oren. Hij wist van wagens vol met dure medische hulpgoederen uit Amerika, waaronder scanners en dat soort apparatuur. Het waren schenkingen van ziekenhuizen, specialisten en particulieren maar ze kwamen het land niet in zonder betalen van invoerrechten. Hij wist van een groep Britten die namens de EU een onderzoek deden naar de curieuze regelgeving in het land. Maar of dat ons wat opleverde leek onwaarschijnlijk. Het zou wel eens zo kunnen zijn dat het vertrek van Edi Rama als minister ons eigenlijke probleem was. Maar de consul vond dat Edi zich wel degelijk gecommitteerd had aan ons project en zou hem daarop aanspreken. Binnen een paar minuten had hij hem aan de telefoon. Edi was op de hoogte en beloofde actie te ondernemen. Hij stond bekend als een politicus die zijn woorden omzet in daden, dus maar eens kijken wat dat zou worden. Peter maakte nog een opmerking over het naderende bezoek van premier Ilir Mehta aan Nederland. Het zou toch een blamage voor hem zijn als tegelijk met zijn aankomst een vrachtwagen vol met voor Albanië bestemde muziekinstrumenten terug zou komen in Nederland. De pers zou dat zeker niet leuk vinden.....

Met een onzeker gevoel begonnen we in de van Dritans broer geleende Volvo 740 de zoveelste beklimming van de Kraba-pas. Voor de fietsliefhebbers: hellingspercentages tot 10%.

Het was maar goed dat we het centrum al uit waren. Want op het Skanderbegplein organiseerde de DP weer een van de massale bijeenkomsten onder leiding van hun leider en volksmenner Sali Berisha. De verkeerschaos in Tirana is dan compleet.

Ik belde nog even met Belinda om haar te vragen bij Edi het risico van slechte publiciteit voor Albanie nadrukkelijk onder zijn aandacht te brengen. De consul was er immers tegenover mij duidelijker over geweest dan tegenover hem.

's Avonds hadden we eetafspraak met Jan Hendriks, een Nederlander die een geslaagd tuinbouwproject in een voorstadje van Elbasan begeleidt. Gastheer was Sabri Sakkala, de ex-burgemeester van deze commune en één van de vele DP'ers die zijn positie bij de verkiezingen heeft verloren. Ondanks het feit dat de internationale waarnemers een positieve indruk hadden, betwijfelen alle DP'ers het eerlijke verloop, Berisha voorop.

We aten in een sfeervol restaurantje aan de oever van de Skumbini-rivier. Ik was er wel eens eerder geweest. Speciaal voor ons werd de open haard volgegooid met hout. Ik zat er vlak voor en kreeg het heerlijk warm. Om 9 uur viel ik vervolgens letterlijk om van de slaap en gingen we naar huis.

Morgen wachtte weer een spannende dag.

Vrijdag 27 oktober.

Ik kan me nooit veel van mijn dromen herinneren. Maar deze keer werd ik om een uur of twee wakker, na een droom die eindigde op het moment dat ik juichend de straat op rende toen ik hoorde dat de invoerpapieren er waren. Maar helaas. Zover was het nog niet. En ik voelde me behoorlijk gespannen. Maar ook moe genoeg om toch snel weer de slaap te vatten.

Om 9 uur stond Dritan voor de deur. We zouden eerst naar Belinda en Anila bellen en vervolgens beslissen wat ons te doen stond. Op de ambassade had men ons niet positiefs te melden. De Britse adviseurs hadden nog eens bevestigd dat we op grond van de bestaande regels niet veel kans hadden. Het zou er dus vanaf hangen in hoeverre Edi Rama erin geslaagd was zijn opvolger en ex-collega's bij de zaak te betrekken. Belinda wist te zeggen dat Edi enkele telefoontjes had gepleegd en dat het voor Dritan en mij de moeite waard was om nu naar Tirana te vertrekken. We zouden haar treffen op het ministerie.

Net toen we aankwamen stond ze bij de ingang te praten met een kennelijk hoge ambtenaar. Het werd me alleen duidelijk dat hij op het Ministerie van Financiën werkte en dat het over onze zaak ging.

Wij moesten vervolgens even op haar wachten en dan zouden we ook naar het Ministerie van Financiën moeten.

Langs de goed bewapende bewakers kwamen we bij een vervallen loketje waar kennelijk de burgers hun belastingzaken moesten oplossen. Wij werden door een zijdeur geloodst en liepen een serie lange gangen door.

Hoe verder we kwamen hoe beter het eruit zag. Op een zeker moment kwamen we in de ruimten waar de Ministers vergaderden. Maar voordat we daarin konden werden we eerst gefouilleerd, werden alle koffers en tassen nauwgezet onderzocht en moesten we onze paspoorten afgeven.

We kregen koffie aangeboden, die we overigens wel zelf moesten betalen, en na tien minuten werden we gevraagd om mee te komen.

We werden toegelaten in de kamer van de secretaresse van de Minister van Staat. Deze Andre Leghizi is feitelijk de secretaris van de Ministerraad en staat voortdurend in contact met al zijn collega's.

Andre is een jonge, aimabele man die goed uit zijn ogen keek. Zeker geen traditionele partijbureaucraat. Hij nam het woord en vertelde op rustige toon dat het een technisch moeilijk probleem was. Diverse ministers waren op de hoogte en men zou zoeken naar een oplossing.

Even later had hij de Minister van Financiën aan de telefoon. Van het gesprek kon ik niets volgen maar ik had niet de indruk dat het helmaal soepel verliep. Hij vervolgde zijn betoog en zei dat er om 14.30 een vergadering van de ministerraad zou zijn. Ilir Mehta was inmiddels ook op de hoogte. Voorafgaande aan deze vergadering zou de zaak besproken worden. Vervolgens konden Dritan en ik vertrekken. Belinda bleef binnen. Wij kregen het advies om ergens wat te gaan eten. Belinda zou bellen als er nieuws was. We liepen naar Café Berlin, één van de oudste door westerlingen geëxploiteerde gelegenheden in Tirana.

Onderweg belden kort na elkaar Gert van Vliet en Yolanda Velema van Transpose. Beiden waren gebeld door Huub die meldde geen contact met mij te kunnen krijgen. Vanaf het terras kon ik hem wel zonder moeite bereiken en toen bleek hij inderdaad een verkeerd nummer te hebben.

Het eten was prima, er stond zelfs een echte vegetarische schotel op het menu. Onze borden waren half leeg toen Belinda belde. Ik was inmiddels erg gespannen. Het gesprek met Dritan duurde lang. Zoals altijd kon ik er niets van volgen. Zoals altijd was er ook niets aan zijn uiterlijk te merken. Toen ze klaar waren legde hij doodrustig de telefoon weg en mompelde binnensmonds, alsof het de gewoonste zaak van de wereld is: it's arranged.

Een loden last viel van me af. En ook bij Dritan bemerkte ik iets wat ik nog niet bij hem kende. Meestal zegt hij in dit soort situaties: zo gaat dat nu eenmaal in Albanië en het komt toch altijd goed. Maar deze keer was het oog van de naald toch wel erg klein.

Belinda bleek hem uitgelegd te hebben dat er nu nog een aantal acties moesten volgen. Dus we konden het beste maar meteen aan de slag en het eten verder laten staan. Onderweg belde ik meteen naar Huub met de mededeling dat we eraan kwamen. Ik wist dat het douaneterrein om drie uur dicht zou gaan. Maar Ilir, de agent van Transpose, wist wel een manier om enkele ambtenaren zover te krijgen om na sluitingstijd onze documenten in ontvangst te nemen.

De schenking aan het Ministerie van Cultuur ging door. Het Ministerie betaalt de invoerrechten. En het Ministerie van Financiën geeft een bijdrage aan het Ministerie van Cultuur ter hoogte van het verschuldigde bedrag. En vervolgens draagt de douane de geïncasseerde gelden weer af aan het Ministerie van Financiën. Zo is de cirkel rond. Ieders gezicht is gered.

Eerst moesten we naar het hoofdkantoor van de douane. De directeur was inmiddels geïnformeerd door zijn superieuren. Met frisse tegenzin wachtte hij ons op. Dritan ging alleen met hem mee en Belinda was op het Ministerie achtergebleven om daar een en ander voor te bereiden.

Een keer of drie kwam Dritan naar beneden omdat de man steeds nieuwe papieren wilde inzien en kopiëren. Gelukkig was ik goed voorbereid en gedocumenteerd. Ik had alles bij me.

Tijdens het wachten ontfermde de uitermate vriendelijke koffiejuffrouw zich over mij. In het hele kantoor leek zij de enige te zijn die Engels sprak.

Met een stapel papieren kwam Dritan naar beneden. Het enige wat we nog nodig hadden was een verklaring van de Minister van Cultuur, gemaakt op briefpapier van het Ministerie en met het stempel en haar persoonlijke handtekening. De douanedirecteur zou erop wachten. Onderweg meldde Dritan nog even dat de deze man zei te weten dat de minister in Skhodra was dus vandaag wel niet meer kon tekenen.

Maar toen we aankomen stond de limousine voor de deur, dus dat zou wel eens mee kunnen vallen.

Dritan en Belinda gingen naar boven en ik kon beneden wachten. Voor het eerst sinds ik hem ken merkte ik dat Dritan nu echt gejaagd was.

Na een paar minuten zag ik de minister voorbijkomen en wegrijden. Waren ze elkaar misgelopen? Twintig minuten later kwamen Dritan en Belinda naar beneden. Is alles OK, vroeg ik. Ja. Ook de handtekening van de Minister? Ja, natuurlijk, ze had op ons gewacht. Als we hier in Albanië iets regelen, dan regelen we het meteen.

Voor vandaag zat de taak van Belinda erop. Eindelijk kon ze haar bureau gaan ontruimen, een klus waar ze eigenlijk maandag mee had willen beginnen. We hadden haar dan min of meer verantwoordelijk gesteld voor het ontbreken van de vrijstellingsvergunning maar deze week heeft ze haar revanche verdiend en gekregen.

Na vijf minuten waren Dritan en ik weer bij het douanekantoor. En, het is niet te geloven, de directeur was naar huis want zijn weekend was begonnen. Maandagochtend om acht uur konden we terugkomen. En de chauffeur kon twee extra dagen blijven wachten. Je gelooft het toch niet. Een burgemeester en vier ministers doen gewoon hun werk goed. En zo'n man smeert je gewoon twee extra wachtdagen aan je broek. Droevig, maar een ontknoping waar ik na een uurtje ook wel weer om kon lachen. We zijn immers in Albanië.

De consul was heel geïnteresseerd toen hij hoorde hoe ons avontuur was afgelopen. Hij was eigenlijk niet zo hoopvol zijn gezien zijn ervaringen van de laatste maanden. Hij bevestigde mijn vermoeden dat Edi Rama in dit geval waargemaakt heeft wat hij beweert te zijn: een man van zijn woord.

Een uurtje later horen we van Belinda dat de consul haar inmiddels had gebeld om te bedanken voor de inspanningen. En dat compliment heeft ze verdiend.

Dritan belt Ilir om te zeggen dat de auto vandaag echt niet kan uitrijden. Maandag kan hij op zijn manier voor elkaar krijgen dat de procedure voor het uitrijden niet te lang hoeft te duren.

En voor de derde keer in drie dagen rijden we de pas op. Weer op weg van Tirana naar Elbasan. Tijdens de rit zaten Dritan en ik al te fantaseren hoe Anastas, de voorzitter van onze Stichting in Elbasan, zou reageren. Voor deze kleurrijke man met even kleurrijke verhalen moet dit avontuur iets zijn om van te smullen.

Tien minuten voor we Elbasan binnenrijden horen we van Ad Voets dat hij met Anastas koffie zit te drinken in het cafe van de Kinema. En wij daar meteen naar toe. Vol vuur vertellen Dritan en ik van onze belevenissen. En het mooiste is dan altijd de reactie van de gasten aan tafel: een brede lach gevolgd door: "zo gaat dat nu eenmaal in Albanië".

Dritan gaat naar huis om te werken en te eten. Maandag moet hij een heleboel klussen afhebben en 's morgens om half zeven moeten we vertrekken naar Tirana.

Ad en ik gaan eten in de Kondor en zijn kort na acht uur thuis.

En eindelijk ben ik er aan toe mijn belevenissen op papier te zetten. Hoe zou ik dat gedaan hebben als de wagen inderdaad rechtsomkeert had moeten maken? Want na de episodien van vandaag en morgen zouden er geen andere mogelijkheden meer geweest zijn.

Maar ja, we kunnen gerust zijn en de planning voor maandag en dinsdag gaan voorbereiden.

En ik kan mijn eerste proza aan de computer gaan toevertrouwen. Gelukkig hebben we vanavond stroom. Want een laptop met een kapotte accu is niet alles in Albanië.

Zaterdag 28 oktober.

Een dagje werken op het kantoortje van ECE. Ad en Dritan hebben heel wat rapporten af te ronden. En ik kan op een geleende laptop ook heel wat doen in de uren dat we geen stroom hebben.

De belangrijkste afspraak van vandaag is die met Jan Hendriks en de Albanezen van zijn tuinbouwproject. Maandagmorgen moet de rapportage bij ICCO binnenzijn anders stoppen ze met de financiering.

Maar om tien uur zit Jan Hendriks tevergeefs te wachten op de meeste van zijn gasten. Ook om elf uur zijn ze er nog niet. Dan maar een nieuwe afspraak om vijf uur vanmiddag. En anders houdt het project op. Ook dat is Albanië.

Jan vertelde nog een aardig avontuurtje van gisteren. Eén van zijn gasten moest naar het vliegtuig. Onderweg werden ze aangehouden door de politie die op het punt stond een uitgebreide controle van alle papieren en van de auto te beginnen. Dat zou betekenen: vliegtuig gemist. Als eerste werden het paspoort en de papieren van Sabri gecontroleerd. En even later mochten ze plotseling doorrijden: vliegtuig gehaald. Sabri, hoe doe je dat? Gewoon 20 dollar in je paspoort stoppen!

Tot de middag werken Ad en Dritan aan een aantal rapporten voor ICCO. In één van de kille en tochtige lokalen zit ik mijn eigen werk te doen.

Tegen een uur of drie gaan we eten. In een intiem keldertje wordt een prima maaltijd geserveerd. Ik wil met Dritan een afspraak maken om twee dingen af te ronden. Het bouwproject dat gefinancierd was met de opbrengst van de Woerdense actie en de bijdrage van Europadesk / SOH en de betaling van de muziekinstrumenten via de dollarrekening van ECE naar de dollarrekening van Agrinas Pogradec, waarna Agrinas Nederland weer voor betaling aan onze Stichting SKAMPA kon zorgen. Dat laatste bleek inmiddels geregeld. Toch te merken dat ECE met de nieuwe penningmeester, Stefan, een goed bestuurslid in huis heeft gehaald.

Voor het bouwproject moesten nog wat financiële details geregeld worden. Ook hierin bleek Stefan over een bijzondere flexibiliteit te beschikken. Door een verrekenplannetje van twee projecten konden we de zaak snel en effectief afwikkelen.

Na de lunch, die om half 4 was afgelopen, hadden Ad en ik even een korte pauze, voor mij eigenlijk de eerste sinds mijn aankomst. Elca had mij gisteren kritisch toegesproken dat ik te weinig fruit at. Ik verorberde dus maar een hele tros goed smakende Albanese druiven.

Om 5 uur was er vergadering over het greenhouse project van Jan Hendriks. Ik was uitgenodigd er bij te zijn omdat ze met de boekhouding niet uit de voeten konden. Al gauw was me duidelijk waarom. Stapels papieren waren er bewaard, een grote schoenendoos vol. Maar bijhouden van een kas- of bankboek. Ho maar. En dan nog hele verhalen over wie wat waarom goed heeft gedaan. Daarmee krijg je geen administratie. En de verantwoording voor ICCO krijgen ze zo nooit voor elkaar. Dus stoppen maar en koffie drinken. Morgen praten we in klein comité verder.

Tijdens de koffie zat ik naast Uhli, een technisch ingenieur die in de fruitteelt terechtgekomen was. Hij was een verstokte DP'er, en wel vooral omdat hij niets ziet in deze regering. Voor hem en vele van zijn geloofsgenoten zijn het allemaal nazaten van de communisten en hebben ze rechtstreekse banden met de maffia. Hij is er vast van overtuigd dat de verkiezingen van 1 oktober volledig gemanipuleerd zijn. De andere kant van het verhaal was dat hij in zijn familie heel wat drama's heeft meegemaakt. Zijn jongste broer heeft 10 jaar in de gevangenis gezeten onder het communistische bewind. Zijn hele familie is in het buitenland achtergebleven en alleen hij ging terug om zijn dochter te beschermen en mee te helpen het land op te bouwen. Uhli is een enorm aardige en hartelijke man. Tegelijk is hij het voorbeeld van iemand die door blokkades in zijn politieke denken eigenlijk niet positief kan meewerken aan de opbouw van zijn land, hoeveel capaciteiten hij ook heeft. Jammer maar helaas.

's Avonds eten bij Brothers, een gezellig Italiaans restaurant naast het stadion. De weg er naar toe is dagelijks van 6 tot 9 uur afgezet voor verkeer. Dat biedt ruimte voor een echte Albanese pantoffelparade. Er komt zowaar echt sfeer in de stad.

Jan Hendriks zit er te dineren met de baas van de onderneming die het openbaar groen verzorgt. Een zakelijke Albanees die snel rijk wil worden door veel handel. Helaas wil hij niets over groenbeheer leren. Zijn tolk, Bardhyl, weet er inmiddels meer van! Deze Bardhyl heeft vroeger bij de gemeente gewerkt en vertelde ons hoe we de importzaken ook hadden kunnen regelen. Als zijn plan al haalbaar was hadden we een veelvoud van het nu gebruikte aantal documenten nodig gehad en zeker een half jaar meer tijd. Maar zijn verhaal was interessant.

Om 10 uur bleek Dritan achter zijn computer vastgeklonken te zitten. Hij was helemaal vergeten dat hij bij ons zou komen eten. Laten maar zo.

s' Avonds nog even TV (voetbal) gekeken bij Adem en Elca en naar bed voor een lange nacht vanwege de wintertijd.

Zondag 29 oktober

Voor de watervoorziening geldt geen wintertijd. Om 7 uur is er geen water en wassen we ons maar een beetje met de restanten van gisteren.

Er is wel weer eens stroom dus achter de computer kan ik uit de voeten.

Ik bereid wat dingen voor die men in Bradashesh kan gebruiken bij de boekhouding van het greenhouse project.

Voldoende voorbereid gaan we een paar uur later aan de slag met Dritan en Stefan. De mensen uit Bradashesh mochten thuisblijven, dan konden wij tenminste doorwerken.

Eigenlijk bleek er niet zo veel aan de hand. Ze hadden niet meer geld uitgegeven dan op basis van de overeenkomst mocht. En, nog belangrijker, er stond nog op de bank wat er moest staan. Maar verder klopte er niets van de boekhouding. Sterker nog, er was geen boekhouding. Het bleek dat het een kleine moeite zou zijn om deze alsnog op te stellen. Maar dat moeten ze zelf maar doen.

Vanmiddag zullen we ze dat ook vertellen, als ze ons om 5 uur met het hele gezelschap zullen ontmoeten.

Dan kan Dritan aan ICCO verantwoording afleggen over de voortgang en pas dan mogen de tuinkwekers met vragen voor extra geld komen.

We kregen het ook nog voor elkaar om Dritan uit te leggen hoe hij de best wel ingewikkelde formulieren van ICCO moest invullen. En binnen een half uur had hij het door. Prima!

Dritan had nog nieuwe aanvragen bij ICCO te doen en kreeg dat met hulp van Ad en mij snel voor elkaar.

Zo hadden we tegen een uur of half vier tijd voor een pauze.

Ad en ik liepen door het nog altijd stralende weer naar huis. Vrijwel tegelijkertijd bedachten we: hadden we ons fototoestel maar meegenomen. Wat is de markt op zondag toch druk en kleurrijk. En alle straten waar wij doorheen lopen horen nu eenmaal tot die (wilde) markt. De "reguleringsmaatregelen" van vorige jaren zijn duidelijk op niets uitgelopen.

Om 5 uur treffen we de tuinbouwers in hotel Skampa. Eerst maar uitgebreid vertellen dat zij tot nu toe goed op het geld gepast hebben. Maar ook dat ze aan ICCO geen nieuw geld kunnen vragen als hun administratie niet op orde is. Ze hebben indrukwekkende stapels offertes, facturen fotokopieën en specificaties bewaard, maar boekhouding: ho maar. De penningmeester maakt ijverig aantekeningen dat hij kasboeken en bankboeken in leks en dollars moet bijhouden en dat Stefan hem daarbij zal helpen. Dat Stefan hem dat al eerder gezegd had doet nu even niet ter zake. Sabri, de spreekbuis van het project, blijft uitgebreid oren over de goede resultaten en de noodzaak om extra investeringen te doen. In principe heeft hij daarin waarschijnlijk best wel gelijk, zo vinden Jan Hendriks en Pien de Lange ook. Maar toch moet hij er maar verder over praten als de boekhouding op orde is en hij verantwoording heeft afgelegd aan ICCO.

Om 7 uur gaan we Edlira en de baby ophalen en dineren in het nieuwe Europa Hotel. Het eten is zelfs naar Westerse maatstaven heel goed, en dat voor Albanese prijzen. De inrichting is stijlvol en er heerst sfeer. Hier kun je best logeren als je naar Elbasan moet, beter dan in het troosteloze staatshotel Skampa.

Na het eten word ik door één van de uitermate beleefde obers in het Duits aangesproken. Daar heeft hij jaren gewoond en gewerkt en nu wil hij zijn ervaringen in Albanië in praktijk brengen.

Maandag 30 oktober

Om 5 uur op. Ik had Elca nog zo gezegd te blijven liggen, maar nee hoor. Ze kwam me meteen waarschuwen dat er geen water was en honderd keer sorry, alsof het haar schuld was. Gelukkig kwam het water nog net op gang nog voordat ik weg moest.

Kort voor 8 uur reden we Tirana binnen. Wat een enorme verkeerschaos was het daar om deze tijd. Het weer was nog altijd stralend, maar de luchtvervuiling onbeschrijfelijk. Een buitje regen kon nu geen kwaad.

Aangekomen bij het douanekantoor bleek de directeur er 's morgens altijd om acht uur te zijn, maar niet vandaag. Hij zou met een geblesseerde medewerker naar het ziekenhuis zijn. Dan maar koffie drinken in de koffiekamer, in de meeste Albanese kantoren de enige ruimte waar het 's morgens druk is.

Even later komt de gewonde man binnen met zijn voet in het gips. Overigens was de directeur in geen velden of wegen te zien. Met de afspraken die wij vrijdag maakten kon onze nieuwe gesprekspartner niet zo veel. Hij moest in elk geval een verzoek van de Minister van Cultuur hebben waarin deze de Minister van Financiën vraagt de verschuldigde bijdrage te voldoen. Belinda gebeld en zij zou het binnen een uur in orde hebben. Wij naar het Ministerie van Cultuur en vrijwel op tijd hadden wij het document met stempel en nummer. Bijna net zo belangrijk als de handtekening zou later blijken. Tegelijk maar even de schenkingsaktes van Ministerie aan ONUFRISchool en

ONUFRI school aan de twee andere scholen gemaakt. Dit om alles voor de toekomst vastgelegd te hebben. Formeel niet nodig, maar goed voor het archief als de scholen gecontroleerd worden op de aanwezige inventaris.

Terug bij de douane gaat een nieuw bureaucraatje zich met ons bemoeien. De luiheid straalt er van af, zeker als hij zijn spelletje FreeCell voor ons moet onderbreken. Hij neemt de zaak maar over van zijn collega in het gips. En dat zullen we weten ook. Hij heeft niks aan een verzoek van de Minister van Cultuur, maar wil een bewijs dat er betaald wordt, ook al is dat een bewijs dat zijn eigen hoogste baas, de minister, moet leveren. En daarin moet ook nog het juiste bedrag staan. Daarvoor zullen we eerst naar de andere kant van Tirana moeten waar Ilir de benodigde documenten heeft. In de file, door de chaos, door de stank en daar zijn we dan. Op een van de meest onaantrekkelijk parkeerterreinen die ik ooit gezien heb staat een afzichtelijke keet waar je door een met ijzeren stangen gebarricadeerd raam kunt communiceren met de dames die binnen de douanepapieren maken. Ilir had al een importfactuur laten voorbereiden ten bedrage van bijna 4 miljoen Lek. Vol verbazing zag ik dat er maar 5% invoerrechten berekend waren in plaats van 18%. Ilir had benadrukt dat er ook occasions bij waren dus dat het tarief daar rekening mee moest houden. Niet te geloven, zomaar een mazzeltje van ruim 33.000 gulden voor de minister. Met deze rekening gewapend begaven we ons weer door de chaos, terug naar het douanekantoor. Onze FreeCellspeler moest zijn spel weer onderbreken om ons te zeggen dat hij nu wel weet om hoeveel geld het gaat, maar nog niet weet of de minister zal betalen. Dan maar naar de directeur, denken wij. Die is elke middag tussen twee en vier uur aanwezig, maar alleen vandaag toevallig niet.

Om drie uur gaan we eerst maar een hapje eten in een onooglijk cafeetje in de buurt van het kantoor. Na een half uur staan er twee bordjes patat op tafel. In vijf minuten zijn we klaar waarna het nog tien minuten duurt voor Dritan de rekening heeft. En ja hoor, als we op het douanekantoor komen is de directeur net weg. Vandaag komen we dus weer niet verder.

Dan maar gebeld met Belinda. Zij moet in elk geval de procedure in werking zetten dat er morgen een verklaring ligt dat de Minister van Cultuur haar geld krijgt. Dezelfde middag gaat ze nog aan het werk. Want er moet ook nog een verzoek gemaakt worden waarin de Minister officieel verzoekt het met name genoemde bedrag beschikbaar te stellen. Morgenvoortend moet dat klaar zijn.

Na een slopende dag rijden we om zes uur de pas op naar huis.

Om zeven uur eten Ad en ik in de Kondor. Dritan gaat naar huis om te werken! Om half tien lig ik uitgeput in mijn bed.

Dinsdag 31 oktober.

Om vijf uur opstaan went wel.

Maar dan: wat is erger, de chaos in Tirana of de files in Nederland? Ik zou het niet weten. Om acht uur zitten we in de koffiekamer van het douanekantoor. De directeur zou er om die tijd zijn, dat liet zijn secretaresse ons gisteren weten. Maar de portier wist te vertellen dat hij meestal tussen negen en half tien kwam, als hij tenminste kwam. Zijn nevenactiviteiten op het gebied van de vrije handel kosten immers ook tijd.

Na een half uur geloven we het wel. We gaan rechtstreeks naar het Ministerie van Financiën. Daar moeten ze immers de brief maken die we nodig hebben.

We treffen een aardige en bereidwillige dame die van Belinda gehoord had wat er moest gebeuren, maar het niet alleen af kon handelen. We moesten toch eerst met haar chef spreken, de man die over de budgetten van het Ministerie gaat. En die was net in een merkbaar slecht humeur. De baas van de geheime dienst was net komen zeuren om meer geld, en dat was er niet. En dan moest er ook nog iets aan de elektriciteitsvoorziening gedaan worden. En ook daarvoor is geen geld.

Dan is het bedrag van 4 miljoen leks, waar wij over komen praten, niet iets waar zijn humeur nog slechter van wordt. Hij stuurde zijn medewerkster en ons weg met de

boodschap dat hij wel akkoord ging. Maar de minister moet in elk geval tekenen. En voor alles klaar was zou het wel één uur zijn. Dan konden we terugkomen.

Een uurtje vermaken we ons in een internetcafe.

Daarna lopen we terug door de immense verkeerschaos met dienovereenkomstige stank. Om half één waren we weer bij het ministerie. Onderweg eindelijk een verfrissend regenbuitje gehad. Daardoor was de lucht weer enigszins te harden.

De dame die we moesten hebben was er niet, ze zat in een koffiehuis, maar niemand wist in welk.

En inderdaad. Tegen een uur of één komt ze aan. Voor zover ik begreep had ze nog niet veel gedaan, ook al bleef ze vriendelijk lachen. Nu word ik echt ongeduldig. Ik zeg tegen Tani dat ik vanmiddag alle papieren wil hebben. En anders gaat de wagen met alle instrumenten maar terug naar Nederland. Hij moet Belinda maar vragen Edi Rama nog een keer te bellen. Hij doet dat meteen en Belinda zegt dat we over tien minuten maar terug moeten bellen. Dat doet Tani. Hij krijgt te horen dat Edi inmiddels met de Minister van Financiën heeft gesproken en dat die vanmiddag nog zijn handtekening wil zetten. Tani gaat gelijk naar boven en laat mij buiten wachten. Er is een nieuw probleem. In het verzoek van de Minister van Cultuur staat een verkeerd bedrag genoemd. Het document moet overgemaakt worden en wel op het Ministerie van Cultuur. Via een achterdeur blijkt een medewerkster van het Ministerie vervolgens dat vervolgens vrij snel binnengebracht te hebben. Nu wachten tot de Minister kan tekenen. En een kwartier later komt Dritan beneden met het bericht dat hij getekend heeft. Maar er is wel een probleem. De secretary of protocol is niet te vinden en zij is de enige die de brief een nummer mag geven en er een stempel op mag zetten. Pas als we dat een half uur later ook hebben kunnen we eindelijk op weg naar de douane.

Voor de zoveelste keer vraagt Dritan of de directeur er is. En voor het eerst horen we: po (ja). Meteen naar binnen want het loopt al tegen vieren. De FreeCellspeler zit tergend langzaam onze briefjes door te lezen en kan tot zijn grote spijt niet anders dan akkoord gaan met het fiat van de minister. Zo langzaam mogelijk typt hij de benodigde verklaring uit. Wij mogen daarmee naar de secretaresse van de directeur, want de man zelf zal wel geen tijd hebben, zegt hij. Barst maar, denken we. We weten immers dat de directeur is geïnformeerd. En ja hoor, binnen een paar minuten hebben we zijn handtekening.

Eindelijk alles klaar, denk ik. Maar Tani zegt dat hij nog wel even langs de secretary of protocol moet.

En laat die nou net naar huis zijn.....

We kunnen morgen terugkomen voor het nummer en stempel.

Bekijk het maar, denken we. We gaan naar Huub en Ilir. En met een groot gevoel van opluchting constateren we dat de enorme stapel papieren nu compleet is. Nummer en stempel regelt Ilir wel. Hij bezweert ons dat de secretaresse haar kantoor niet binnenkomt voordat ze genummerd en gestempeld heeft.

Een collega van Huub is inmiddels aangekomen. Deze moet uiterlijk morgen om 11 uur naar Pristina vertrekken. En hij moet Huub z'n aanhanger meenemen. Dat kan alleen maar als beide auto's voor elf uur vrijgemaakt zijn. Anders moet Huub vanuit Korce nog helemaal naar Pristina en komt hij zeker te laat terug in Nederland.

Ilir zal op zijn eigen wijze er wel voor zorgen dat de wagens morgen op tijd vrij zijn.

Doodmoe kom ik thuis. Met Ad eten we een hapje mee bij Elca en Adem. We moeten wel gauw klaar zijn trouwens. Dit is de avond van de wekelijkse dokterssoap op de Italiaanse TV en Elca kan daar geen minuut van missen.

Woensdag 1 november.

Eerst Malev gebeld. Vandaag zou ik terug moeten, maar daar is geen sprake van. Het ticket is gauw omgezet door het gunstige SKAMPA-contract dat Richard heeft gesloten. Het omzetten kost maar 100 gulden. Alleen het vliegtuig op vrijdag is waarschijnlijk vol. Misschien moet ik wel wachten tot zondag.

Het wachten begint. In die tijd kan ik eindelijk iets van het huiswerk doen wat ik meegenomen had. Ik werkte op de computer van Ad, want stroom was er natuurlijk niet. Ad had overigens een ander probleem. Zijn voortreffelijke, vrouwelijk tolk kwam niet opdagen bij de training van de schooldirecteuren. Haar man was jaloers en niet te vermurwen.

Aan het eind van de ochtend ging ik even een dutje doen. Maar eigenlijk was ik te benieuwd of de auto's op tijd weggereden waren. Drie keer kon ik geen verbinding krijgen met Huub. Een goed teken dus. Op de parkeerplaats was hij immers altijd goed te bereiken.

Bij een volgende belpoging hoorde ik echt dat ze op tijd wegwaren en dat zijn collega de aanhanger meehad. Even later kwam Ad thuis. Pas nu geloofde hij dat het gelukt was!

We gingen maar eens uitgebreid snacken bij de Albanese variant van McDonalds. En daarna koffie in weer één van die leuke koffiehuisen. De horeca is er toch wel op vooruitgegaan.

Na de koffie besluiten we naar de ONUFRISchool te gaan om daar te wachten op het telefoontje van Huub. Als we opstaan gaat de mobiel al over. Huub staat bij de brug waarlangs je de stad binnenkomt. We krijgen geen tijd om te overleggen. Dritan rent weg als een bezetene, pakt de eerste taxi die hij tegenkomt en gaat in vliegende vaart ervandoor.

Als het begint te schemeren komt de auto het terrein oprijden. Tenminste twintig Albanezen geven Huub aanwijzingen om de bocht door te komen. Onverstoorbaar zoekt hij toch maar zijn eigen weg.

Redelijk chaotisch wordt de kar uitgeladen. Maar het is onder controle te houden. Dat de stroom weer eens uitvalt deert ons niet. In de hal van de school zijn gauw kaarsjes gemonteerd op een aantal dozen en zo hebben we licht genoeg.

Even later met de restlading naar de Luigj Gurakuqischool. Daar dirigeert Bardhyl de boel met evenveel gezag als Astrit daarnet deed. Maar tegelijkertijd loopt hij te stralen met een brede glimlach op zijn expressieve gezicht. Om zes uur zijn we klaar en zitten we in het koffiehuis. Deze keer worden we gefeteerd door Bardhyl.

Met spijt stelde ik vast dat ik het moment zou missen waarop Bardhyl de eerste mandolines zou uitpakken en vol vuur Albanese traditionele liederen zou zingen. Ik liet hem weten dat ik dat graag tegoed houd tot mijn volgende bezoek.

De auto wordt geparkeerd op de bewaakte parkeerplaats bij het dormitorium van de school. Ook hier wijzen tien Albanezen Huub de weg door de donkere poort. Alleen niemand kijkt naar boven als de wagen een telefoonleiding kapot rijdt. Die telefoons doen het toch al meestal niet, dus het maakt niets uit.

Ad en ik nodigen Huub uit om mee te gaan eten bij Brothers. De Albanese verhalen die hij vertelt zijn prachtig. Onverstoorbaar als hij is geniet hij van alle onzin die je in dit land tegenkomt. Toch heel wat anders dan de juristenbaan waar hij na korte tijd genoeg van had.

Hij vertelde dat Ilir 's morgens de wagens in een uur vrijgemaakt had. Hij had zijn eigen technieken daarvoor gebruikt.

Wat ook wel "leuk" was om te horen was Huub zijn reactie op mijn dreigement om met de lading terug te gaan. Hij weet uit ervaring dat je zaken die hier eenmaal in het land zijn er nooit meer uit komen. Waarvan akte.

Donderdag 2 november

Weer om vijf uur op. Deze keer om op tijd in Korce te zijn. En dat lukt. Precies om half tien treffen we elkaar bij de ingang van de stad. Huub was een uur eerder vertrokken dan wij. De weg tussen Elbasan en Pogradec is over een stuk van 20 kilometer nog altijd rampzalig. Maar een Macedonische wegenbouwer is er met Europees geld nieuw asfalt aan het leggen en dat is (nu nog) perfect op de stroken die al klaar zijn. Misschien wordt het volgend jaar een normaal autotraject.

Bij een van de vele politiestations kregen we de vraag of we soms hoorden bij het transport van de muziekinstrumenten in de vrachtwagen die een uur eerder langsgekomen was. Verbaasd over deze vraag antwoordden we met ja. Later werd het ons wat duidelijker. De agent had de lading van de wagen willen inspecteren en Huub houdt helemaal niet van pottenkijkers. Daarom had hij gezegd dat de man maar even binnen mocht kijken. Toen dat te lang duurde begon Huub de deur dicht te doen waarbij hij de arme man bijna platdrukte. Kennelijk voelde hij dat nog toen wij langskwamen.

De school hebben we zo gevonden. De assistentie bij het inparkeren was weer overweldigend, maar ook nu deed Huub het anders dan al zijn adviseurs voorstelden. We ontmoetten twee mensen van DorkasAid Albanië die al vier jaar met deze school bezig zijn. Er is al veel gedaan, maar er moet ook nog veel gebeuren. Tevoren had ik gevraagd of de ruimten voor alle instrumenten gereed waren. Ja hoor, was het antwoord. Maar de vleugel moest toch op zijn kant blijven staan in een bergruimte. Want met het opknappen van de zaal waarin hij thuishoorde moesten ze nog beginnen.

Ilij Naco, de directeur van de school, was merkbaar in zijn nopjes. Niet zonder reden geloofde hij pas in het welslagen van het project op het moment dat de deuren van de truck open gingen.

Na het uitladen vieren we het feestje en tevens de verjaardag van de zangeres Tephta Tashko Koco, naar wie de school genoemd is.

De directeurskamer was inmiddels volgeladen met alle dozen. Op tafel staan de gebruikelijke nootjes en flessen drank.

We hebben een half uurtje tijd om wederwaardigheden uit te wisselen. En dan worden we uitgenodigd mee te komen.

Eerst naar een kleine, speciaal ingerichte expositie van de kinderen die nu bezig zijn met portretschilderen. Uitzonderlijk vakwerk voor zestienjarigen, maar heel traditioneel.

Daarna concert in een klein, propvol lokaal. De journalist van de lokale televisie kan zich er nauwelijks bewegen. Een programma met achtergrondmuziekjes, fraaie voordrachten (ook al versta ik er niets van) en sentimentele, maar vakkundig en met veel muzikaliteit gezongen liedjes.

Bij mij brengt het nu een ontroerd, maar ook gelukkig gevoel teweeg.

De missie is voltooid.

Zoals Pien de Lange gisteren nog tegen me zei: je zult je tientallen kilo's lichter voelen.

Ik ben echt gelukkig met het schilderij van één van de kinderen, dat de adjunct directeur me bij mijn afscheid aanbiedt. En dan de bescheidenheid waarmee hij vraagt of ik het wil accepteren. Dit zijn de mensen voor wie je het doet. En de kinderen, hun prachtige reacties zullen me nog lang bijblijven.

Met veel van hen allemaal kon ik leuke gesprekjes voeren over muzikale dingen als harmonieer, improvisatie en pianotechniek. Want zij spreken Engels, in tegenstelling tot hun leraren.

Voldaan rijden we terug naar Elbasan.

In het centrum van Korce zie ik verrast dat er een kerk staat waar de laatste hand gelegd wordt aan de restauratie. Het ziet er van buiten prachtig uit. Is er dus hoop?

Mijn bijna lege maag vindt de Albanese wegen echt niet leuk. Maar De fraaie herfstkleuren onder een stralende zon maken veel goed. Om drie uur gaan we lunchen op een terrasje langs het Meer van Ohrid. Toch even tijd voor een vakantiegevoel.

Thuisgekomen is er weer eens geen stroom. En de batterij van mijn mobiele telefoon bleek vanmiddag ineens leeg toen er een bericht op mijn voicemail binnenkwam. Ik hoopte net zo de bevestiging te krijgen dat ik morgen terugkon. Anders moest ik wachten tot zondag. Marie-Louise zou contact houden met Malev want in Zuid-Albanië kun je met je mobiele telefoon nauwelijks uit de voeten.

Ad z'n Albanese e-mail werkte ook weer eens niet. En juist daar hoopten we een bericht te vinden. Bij één vlammetje kaarslicht wist Dritan het probleem op te lossen. Gespannen keken we naar het beeldscherm en ja hoor, daar was het verlossende bericht. Ik kon morgen naar huis.

En dat is maar goed ook. Van alle spanning en vermoedenissen ben ik nu emotioneel en fysiek echt uitgeput.

's Avonds mee naar de vergadering van ECE. Ik doe verslag doe van mijn verwickelingen. Iedereen heeft een blij gevoel dat het project nu is afgerond. Dat het ging zoals het ging verbaast niemand hier. Dit is immers Albanië.

Na een uurtje vertrek ik met Dritan. Gezim, de architect uit het bestuur, roept me nog even terug. Hij wil weten of ik tevreden ben over de verbouwing van de ONUFRIschool. Hij had de opdracht voor de tweede fase gekregen. Veel heb ik er nog niet van kunnen zien. Maar wat ik tot nu toe heb kunnen waarnemen zag er goed uit. Dus Gezim maar uitgebreid geccomplimenteerd.

Vrijdag 3 november

Eerst uitgeslapen tot kwart over zeven. En daarna in alle rust een warm bad.

Ik had tijd tot de middag, want om twee uur moesten we bij het Malev-kantoor in Tirana zijn om mijn ticket op te halen.

Met Dritan had ik nog een paar dingetjes te regelen.

Zo was Astrit gisteren (met een taxi) tevergeefs naar Tirana gereden. Het was de bedoeling de schenkingsovereenkomst tussen Ministerie en school te ondertekenen. Maar dat bleek niet te lukken. Men was niet in staat geweest de waarde van de instrumenten in Nederlandse guldens om te rekenen in Albanese leks en daar vervolgens de betaalde invoerrechten en omzetbelasting bij op te tellen.

Dat gaat Dritan dan volgende week maar voor ze doen.

Eindelijk heb ik nu even tijd om met Astrit bij te praten en rond te kijken in de opgeknapte school. Over enkele dagen (weken?) wordt het geheel opgeleverd. En inderdaad, het ziet er goed uit. Met de nieuwe ramen en deuren, het gerenoveerde dak en de nieuwe, stofvrije verf zullen de instrumenten het heel wat beter hebben dan voorheen. Astrit begon echt te stralen. Ruim een uur kon ik met tevredenheid constateren dat er veel ten goede is veranderd.

Ik ben benieuwd hoe het er uit ziet als straks alles klaar is.

Bij de deur stonden twee schoonmaakdames me op te wachten. Ze wilden me persé de hand schudden met een welgemeend "faleminderit" (bedankt). Ontroerend.

Later, in het koffiehuis, vertrouwde Astrit me toe dat hij het een jaar of twee geleden echt niet meer zag zitten. Hoe moest hij zijn werk doen in een gebouw wat eigenlijk een bouwval was? Hoe moesten leerlingen musiceren als er veel te weinig, laat staan geschikte instrumenten beschikbaar waren?

Nu had hij weer hoop voor de toekomst. Zijn gelaatsuitdrukking sprak boekdelen.

IK moest nadrukkelijk bevestigen dat ik in maart terug zou komen, bij voorkeur omstreeks het traditionele lentefeest van 14 maart. Dan zou de school feestelijk in gebruik genomen worden en kon ik horen wat het klinkend resultaat van de nieuwe instrumenten zou zijn.

Plannen voor de toekomst had Astrit weer volop. Hopelijk zijn die voldoende te kanaliseren tot een plan waar de school daadwerkelijk iets mee kan.

Na de afwikkeling van de volgende (kleinere) investeringsprojecten zal het vooral moeten gaan over het werken aan het verwerven van eigen inkomsten en onderwijskundige vernieuwing.

Voor het eerste is er potentieel genoeg. Nu de kansen nog gebruiken. En Astrit moet dan afstappen van het oude principe dat kunst voor het volk is en dus gratis.

De onderwijskundige vernieuwing biedt hele andere perspectieven. Drie Art-schools zijn/worden inmiddels met Nederlandse hulp weer op de rails gezet (Fier, Elbasan en Korce). Dat is de helft van het totaal (de andere zijn in Skhodra, Durrës en Tirana). Waarom zouden we niet eens proberen een cultureel uitwisselingsproject project op bilateraal niveau te starten. Ik zal maar eens gaan praten op OCW.

Na een hartelijk afscheid gingen we op weg naar Tirana. Deze keer kwam de auto met chauffeur voorrijden. De jongen voor wie we vorig jaar eigenlijk geld aan de politie

hadden moeten betalen omdat hij "te jong was" bleek nu een voortreffelijke chauffeur te zijn. Hij wist in de chaos van Tirana zijn weg te vinden met alle beschikbare trucs, onder andere door zo veel mogelijk vlak achter politieauto's aan te rijden. Dan "mag" je namelijk ook straten met eenrichtingsverkeer van de andere kant inrijden, en dat schiet op.

Bij Malev was de boel snel geregeld en precies op tijd waren we bij het vliegveld. Ik zag eerst op tegen het hele stuk lopen met twee zware koffers. De Albanezen mogen namelijk de eerste controlepost niet voorbij. Maar bij onze beroepschauffeur ging het anders. Hij mompelde iets tegen een paar politiemannen. Zelfs Dritan begreep niet waar het over ging. Maar ik werd wel voor de deur afgezet en kon mijn koffers meteen op de band wegzetten. Ook dat kan in Albanië.

In Budapest miste ik nog bijna mijn aansluiting omdat het vliegtuig in Tirana rustig bleef wachten op drie laatkomers. Maar ook dat liep op het nippertje goed af.

Een half uur later dan gepland landde ik in Amsterdam en zat een loodzware klus van meer dan een jaar voorbereiding en een week spanning er op.

Epiloog

Hoe kwam het toch allemaal goed. Ik denk dat het van groot belang was dat ik er persoonlijk aanwezig was. Op een of andere manier dwingt je aanwezigheid toch respect af bij de Albanezen. Daardoor konden ze het niet maken de zaak te laten lopen.

Essentieel in de afgelopen weken waren volgens mij het telefoontje van de consul naar Edi Rama, het verantwoordelijkheidsgevoel van de nieuwe burgemeester van Tirana en de inzet van Belinda, al was het alleen maar om goed te maken wat ze kennelijk had laten lopen.

En een volgende keer?

Daarvoor is eerst een stevig gesprek met de Albanese regering nodig. Het is toch belachelijk dat je hulp biedt aan een land dat deze hulp keihard nodig heeft en dat je moet betalen voor de hulp die je verleent. Daarover moeten Nederland en Albanië maar eens goede afspraken maken. Immers niet alleen wij, maar vele andere hulporganisaties zitten met dit probleem.